

Verslagen sessies 'Samen op weg naar klimaatneutrale en circulaire infra' op 24 juni 2024

Snel naar je sessie

Verslagen sessies 'Samen op weg naar klimaatneutrale en circulaire infra' op 24 juni 2024	1
En nu gaan we het écht anders doen.....	1
Systemische verkenning – Ronde 1: De veranderende rol van spelers in een infrasector in transitie en Ronde 2: Impactvol werken	2
Een reis langs de zintuigen	2
Hoogwaardig gebruik van Grond.....	2
Paris proof infra: met CO2-budgetdenken sturen op de klimaatdoelen van Parijs?	3
Overheid en markt werken samen aan innovaties. Lessen van de SBIR Circulaire viaducten.....	4
Meten is weten.....	4
Hergebruik met de keten.....	5
Inzetten op 'Refuse & Reduce' – hoe bereiken we meer met minder?	5
Duurzaamheid in beheer en onderhoud	6
Eindbeeld transitie asfaltsector.....	7
Op weg naar een sturende MKI'.....	8
Realiseren van de beloofde MKI.....	8

En nu gaan we het écht anders doen

Door: Rik Braams, Jacco Vosselman, Laura van den Berg, Jerry van Kerkvoorde, Lie Chahboun

De sessie 'Nu gaan we het echt anders doen' stond in het teken van het werken in transities. Rik Braams (TNO vector) nam ons tijdens de sessie mee in zijn verhaal over de transformatieve overheid. Daarin vertelde Rik over de veranderingen bij de overheid die nodig zijn om echt aan de slag te gaan met transities. Daarna is Laura van den Berg (Provincie Utrecht) ingegaan op transitie naar duurzame infrastructuur bij de provincie Utrecht. Daar werken ze inmiddels twee jaar met het koersdocument om hun weg naar de verduurzaming van de infrastructuur te bepalen. Het interactieve deel van de sessie werd begeleid door Jacco Vosselman (Provincie Utrecht). Tijdens het interactieve deel zijn alle aanwezigen in kleine groepjes aan de slag gegaan met de vraag 'waarmee moeten we stoppen om onze infrastructuur te kunnen verduurzamen?'.

De terugkoppeling van de werksessie leverde mooie inzichten op. De ene groep dacht in de aller breedste zin aan waar we mee moeten stoppen om te verduurzamen en de ander begon op veel kleinere schaal na te denken over de onderdelen waarmee we moeten stoppen.

Een aantal belangrijke onderdelen die genoemd werden waarmee we moeten **stoppen** zijn:

- Teveel standaarden
- Angstig naar de aanbestedingswet kijken bij het inkopen van werken, zeker als hier innovaties inzitten
- Sturen op minder hinder
- Prijs als doorslaggevende factor
- Nastreven van economische groei
- Auto's zien als heilige koe
- Altijd maar iets doen, helemaal niks doen kan ook een oplossing zijn
- De snelweg alleen gebruiken voor de auto
- Projectmatig werken, maar chaos creëren in het systeem om te veranderen.
- Rupsje nooit genoeg. Meer is niet altijd beter.
- In hokjes denken.
- Teveel verschillende wegbeheerders.

De sessie leverde een mooie vangst op en zorgt voor een mooi beeld waarmee we verder kunnen bij de provincie Utrecht. Met de sessie is iedereen aan het denken gezet en kan iedereen aan de slag met het nadenken over wat er moet worden afgebouwd in de transities waar we in zitten.

Systemische verkenning – Ronde 1: De veranderende rol van spelers in een infrasector in transitie en Ronde 2: Impactvol werken

Door: Tom Coenen, Thessa Luijendijk en Dennis van Tol

Met een systemische verkenning of opstelling wordt onderzocht welke patronen en krachten zich afspelen in de onderstroom. Deze worden zichtbaar door deelnemers aan de sessie in een opstelling neer te zetten en elementen uit de praktijk te laten representeren. Hierbij wordt een beroep gedaan op fysiologische waarnemingen en het lijf en minder op cognitie.

Beide sessies waren goed bezocht. Het was uitdagend om de technisch inhoudelijke mensen op een meer systemische wijze te laten waarnemen. Gezien het voor het merendeel de eerste keer was dat ze met dit werk in aanraking kwamen is dat toch goed gelukt.

De opstelling in sessie 1 gaf het beeld dat de grote partijen zich comfortabel voelen bij elkaar en bij de verandering maar dat de kleine gemeenten zich wat vervreemd voelen. Er kwam pas lucht in het systeem toen de circulariteitsopgave en coördinerende actoren instapte. Er werd een duidelijke overeenkomst ervaren tussen de dynamieken tijdens de opstelling en in de dagelijkse infrapraktijk. De opstelling bevestigde het ongemak en de onwennigheid van de betrokken partijen m.b.t. transities. Met een concretere casus zou wellicht ook een concreter advies voor vervolg gegeven kunnen worden.

In sessie 2 is een werkelijke praktijkcase opgesteld. Hierin werd zichtbaar dat discussies tussen de verschillende elementen ervoor zorgde dat de doelstelling uit het oog verloren werd. Door die in beeld te brengen veranderde de spanning in warmte, verbondenheid en kippenvel.

Een reis langs de zintuigen

Door: Ella van den Brink en Elly van Welie

In deze workshop hebben deelnemers beleefd hoe je een vraagstuk anders kunt benaderen door zintuigen afzonderlijk te prikkelen. Hierdoor ga je jouw vraagstuk steeds op een andere manier beleven en bezien.

Dit hebben we gedaan door deelnemers als eerste een vraagstuk te laten kiezen en vervolgens in het donker iets te laten voelen, proeven en luisteren.

"Iedereen laat elkaar uitspreken omdat je niet kunt zien of iemand al uitgesproken is."

Het gesprek in het donker levert een goed en diverser gesprek op, doordat je niet afgeleid raakt door wat je 'automatisch' ziet en wellicht ook hoort. Kortom door telkens andere delen van je brein aan te zetten en andere delen niet aan te zetten kom je tot verrassende inzichten.

"Door het voelen van een spons kwam ik op een ander idee voor het ontwerp van een kadewand, deze moet ook golfslag kunnen opvangen".

Hoogwaardig gebruik van Grond

Door: Meinke Schouten, Harry Hofman, Martin Peersman, Maaïke Wagenaar, Robert Veldhuizen, Willem Post, Klaas de Jonge, Bert Flach en Jan Baltissen

Je zou er niet meteen aan denken, maar sommige grondsoorten worden steeds schaarser en daarmee is circulair werken ook voor grond van belang. Denk bijvoorbeeld aan grondgestuurd ontwerpen: ontwerp zodanig dat grond uit de directe omgeving kan worden ingezet. Wellicht betekent dat een robuuster object, maar zonder grond van honderden kilometers verderop aan te hoeven voeren. De nadelige effecten op het milieu (MKI) worden hierdoor sterk verminderd tot wel 50%. Tijdens deze sessie zijn drie concrete voorbeelden gepresenteerd vanuit een provincie, gemeente en waterschap over het belang van het gebruik van grond dichtbij. Vervolgens hebben we in gesprek onderzocht wat er nodig is om dit overal mogelijk te maken. Daaruit kwam het volgende naar voren.

Kwaliteitsafstemming

Kwaliteit moet je op een voetstuk plaatsen. Het is van belang om hierover kennis in huis te hebben en expertise op te bouwen. Dit kan worden bereikt door kennis te delen en meerwaarde te creëren. Het gezamenlijk doel zou moeten zijn om te komen tot een paspoort gericht op (de gebruikswaarde en mogelijke functie van) grond. Deze moet openbaar zijn. De belangrijkste belemmering daarbij is de geldigheid en de veranderende wetgeving.

Landelijke regie

In het verlengde van Grip op Grond zouden er moddermoeders moeten komen. Personen die projectoverstijgend werken en tussen organisaties bemiddelen (veel koffie drinken). Het doel is dat grond het fundament wordt van ons bestaan. Met een landelijk netwerk. Hier kunnen verschillende aspecten ondersteunend aan zijn:

- Data/ BRO/ instrumenten
- Aannemer
- Buyers group
- Durven delen
- Vroeg in het proces een plek krijgen/ verkenning
- Hoe zorgen we ervoor dat grond goud wordt?

De belangrijkste belemmeringen bestaan uit:

- Een zwart gat in de data
- Verkokering
- Cultuur
- Not in my backyard
- Imago: moerasmonsters

Regionale regie

Ook voor regionale regie is de rol van een koppelaar van belang. Een onafhankelijke grondstromencoördinator. Deze wordt ondersteund door de marktpartijen, opdrachtgevers en een bestuurlijk ambassadeur. Belangrijkste resultaat is een openbare databank: een schat aan informatie. De impact ligt niet alleen financieel, maar ook gericht op een vitale ruimtelijke ordening. De belemmeringen liggen op het vlak van weerstand tegen verandering en risicomijdend gedrag.

Vervolg

De resultaten van de sessie worden gebruikt door de buyers group grondstromen om gezamenlijk verder invulling te geven aan de grondcoördinator en de database.

Paris proof infra: met CO2-budgetdenken sturen op de klimaatdoelen van Parijs?

Door: Mantijn van Leeuwen, Claartje Vorstman & Petra Bakker

1. Wat hebben jullie tijdens de sessie gedaan?

Met een mooi gevarieerde groep hebben we een sessie in drie delen doorlopen, met veel interactie. We begonnen met een presentatie over CO2 budgetten. Er zijn verschillende studies naar CO2 budgetten in de deelsectoren van de bouw gedaan, en een overkoepelende studie, waarop ook het transitieteam circulaire bouweconomie een advies aan 3 ministeries heeft gebaseerd. Daarbij is een rekenmodel gemaakt van de hele bouw (B&U en GWW, nieuwbouw en renovatie) waarmee de impact van verschillende maatregelen en scenario's kunnen worden doorgerekend.

Meer info en links naar de studie via: [CO2-budget maakt bouw bewust van grenzen aan uitstoot | Circulaire Bouweconomie](#)

Ingezoomd werd daarbij op de GWW-studie, waarin 7 impactvolle maatregelen zijn geïdentificeerd. Conclusie van de studie is dat het niet meer gaat lukken om (voor de 'fair share van de bouw') binnen het 1,5 graden scenario te blijven, maar dat – met een fikse versnelling op de 4 grootste maatregelen – 1,7 graden haalbaar moet zijn.

Daarna werden ter inspiratie twee recente projecten gepresenteerd, waarin CO2 budgetten centraal staan:

- Een grote vastgoedpartij gaat de komende 7 jaar proberen de hele portefeuille binnen 'hun' CO2 budget te beheren/realiseren.
- NEPROM gaat een sector roadmap op laten stellen hoe de branche binnen hun CO2 budget haar opgave kan realiseren.

Vervolgens hebben we met fysieke opstellingen in de zaal en mentimeter over een aantal stellingen gediscussieerd. Een uitgebreid verslag is gemaakt en kan via claatje.vorstman@rws.nl worden opgevraagd.

2. Wat was opvallend?

Het concept CO2 budgetten roept (naast de nodige vragen over definitie en wat er precies berekend is) vooral veel enthousiasme op. De meerwaarde naast een reductiedoel wordt herkend. Met name op het gebied van bewustwording en doelen stellen ziet men kansen. Zowel op organisatieniveau als voor de hele sector. Er wordt wel gepleit om zoveel mogelijk bij bestaande instrumenten aan te sluiten.

Wie is aan zet?: De bal ligt met name ook bij gemeenten, die het grootste deel van de CO2 impact veroorzaken – en dus kunnen beïnvloeden. Daar moet dus meer aandacht naar toe, naast de natuurlijk ook belangrijke inspanningen van de overige (publieke) opdrachtgevers. Verder zien we ook een link met bestaande initiatieven en organisaties, zoals de KCI, CROW en SKAO (CO2 prestatieladder).

3. Wat is het vervolg?

Model beschikbaar maken voor allen?: Idealiter maken we het rekenmodel met achterliggende data openbaar beschikbaar, zodat iedereen er gebruik van kan maken. Voor delen daarvan is dat al mogelijk, daar willen we onderzoeken of we tot 'standaarddatasets' kunnen komen zodat ieder van dezelfde basis uitgaat en resultaten vergelijkbaar zijn.

Aan de slag en leren!: Getuige de inspirerende voorbeelden uit de presentatie zijn er al koplopers die CO2 budgetten als een kans zien slim op duurzaamheid te sturen. Die blijven we nauw volgen. We hopen – en denken – dat bij een aantal deelnemers het concept is gaan resoneren en dat zij er wellicht ook iets mee willen gaan doen. We horen het graag!

Overheid en markt werken samen aan innovaties. Lessen van de SBIR Circulaire viaducten

Door: Wietse de Jong, Bram van den Heuvel, Lie Chahboun

Tijdens de sessie is het proces en zijn de belangrijkste lessen en valkuilen toegelicht van het SBIR project circulaire viaducten.

Opvallend was dat veel deelnemers met dezelfde vraagstukken worstelen: hoe zorg je voor een goede samenwerking met de markt om nieuwe concepten voor circulariteit te ontwikkelen? De open leeromgeving en de SBIR zijn een goed voorbeeld van een manier om dit samen met de markt op te pakken. In de [learning history](#) die van dit traject gemaakt is, staat het proces beschreven en de belangrijkste lessen.

Binnen RWS is inmiddels een team liggers bezig met het verder implementeren van de uitkomsten van de SBIR. Ook zijn er inmiddels weer nieuwe SBIR's gestart voor andere categorieën, zoals damwanden.

Metten is weten

Door: Roy Voorend en Sebastiaan Schmidt

Tijdens de sessie "Meten is Weten" hebben we de deelnemers kennis laten maken met het Dashboard Monitoring van de Aanpak Duurzaam GWW. Met de nodige focus voor duurzaamheid in het beleid, voorbereiden en realiseren van projecten bij veel organisaties, is er echter minder aandacht voor het monitoren, evalueren en bijsturen. Dit sectorbrede initiatief helpt organisaties om hun duurzaamheidsprestaties inzichtelijk te maken.

Het Dashboard Monitoring geeft opdrachtgevers inzicht in de duurzaamheidsprestaties van hun GWW-areaal. Het dashboard stelt hen in staat de voortgang richting de doelen van het KCI-programma bij te houden. Als opdrachtgever breng je je areaal en projecten rondom aanleg, onderhoud en vernieuwing in kaart. Het Dashboard berekent dan jouw duurzaamheidsprestaties over zes KPI's: uitstoot CO2-equivalenten, MKI, uitstoot NOx, energieverbruik, circulariteit en biodiversiteit

In de presentatie is de werking van het Dashboard uitgelegd, waarbij is ingegaan op het ontstaan van de tool, de 6 KPI's van het dashboard en het invoeren van areaal en projectdata. Aansluitend is het gebruik van openbare data getoond om de tool obv BGT data te vullen met een nul-meting.

Wat was opvallend?

De grote interesse in het Dashboard was opvallend. De deelnemers, werkzaam bij overheden en marktpartijen, waren enthousiast over de mogelijkheden die het Dashboard biedt om de eigen duurzaamheidsprestaties te monitoren en te verbeteren. Dat een grote gemeente direct na de sessie aangaf met het dashboard aan de slag te willen, bevestigt dit beeld. Ook het gebruik van openbare data om het Dashboard te vullen, werd positief ontvangen.

Wat is het vervolg?

Het Dashboard DGWW is voortdurend in ontwikkeling. We blijven werken aan verbeteringen van de functionaliteit en het gebruiksgemak. De focus ligt op het vergroten van het gebruik en de beschikbaarheid van data, zodat het Dashboard nog beter kan worden gebruikt om de duurzaamheidsprestaties van de GWW-sector in kaart te brengen. We nodigen alle partijen in de sector uit om gebruik te maken van het Dashboard.

Het Dashboard Monitoring is gratis beschikbaar en te gebruiken. Meer informatie over het dashboard vind je op: <https://www.duurzaamgww.nl/documenten/99-dashboard-monitoring-dgww2030>

Hergebruik met de keten

Door: Bart-Jan van Hilten, Iris Lommerse en Paula Croonen

Aan de slag met hergebruik in de keten. Daar draaide deze sessie om. Aan de hand van twee concrete hergebruikstromen: dwarsliggers (ProRail) en prefab liggers (Rijkswaterstaat) werd de groep middels een workshop door een zogenaamd matching model geleid. Welke kansen, belemmeringen en risico's zie je aan de vraag- en aan de aanbodkant? En hoe komt dat samen in een matching vraagstuk? Nebest heeft hier het "wipwap model" voor ontwikkeld. Het hoofddoel was om alle afzonderlijke partijen uit hun eigen rol te trekken en ter plekke een "systeem oplossing" te bedenken om reuse en recycle te bevorderen in de hele keten.

Opvallend was de verschillende achtergronden van de deelnemers. Daardoor kwamen ook oplossingen naar voren uit andere ketens en dat we kunnen leren van hergebruikstromen die al wat verder gevorderd . Zo diende het keuringsproces van de gemeente Utrecht van betontegels ter inspiratie van de dwarsliggers. Bij de sessie over dwarsliggers werd een oplossing aangedragen voor het vraagstuk hoe de kwaliteit van her te gebruiken dwarsliggers aan te tonen: roep hiervoor een onafhankelijke keuringsautoriteit in het leven. Bij de sessie over liggers raakten we in gesprek over het belang van regionale spreiding van hergebruikte materialen. Gemeenten en provincies hadden daar een aantal concrete voorbeelden voor waarmee we aan de slag gaan.

En nu? De ideeën nemen we mee in de platformen en overleggen met de hele keten en gaan onderzoeken in hoeverre we de ideeën kunnen implementeren. We weten elkaar in ieder geval te vinden!

Inzetten op 'Refuse & Reduce' – hoe bereiken we meer met minder?

Door: Claartje Vorstman, Rijkswaterstaat

1. Wat hebben jullie tijdens de sessie gedaan?

Tijdens de open space hebben we in groepen van wisselende – en heel gevarieerde - samenstelling hele geanimeerde gesprekken gevoerd over waar we kansen zien voor 'narrow the loop', wat ons soms tegenhoudt en wat we concreet zouden willen veranderen. Dus: hoe gaan we het gesprek op – op het juiste moment – voeren over dingen niet doen of anders doen? Hoe voorkomen we het op automatische piloot toepassen van standaard-oplossingen en - aanpakken, waar we met slim nadenken veel circulairdere alternatieven hebben? Waar maakt 'het systeem' het ons moeilijk, en wat zouden we daarin willen veranderen? Wie zou het voortouw moeten nemen?

2. Wat was opvallend?

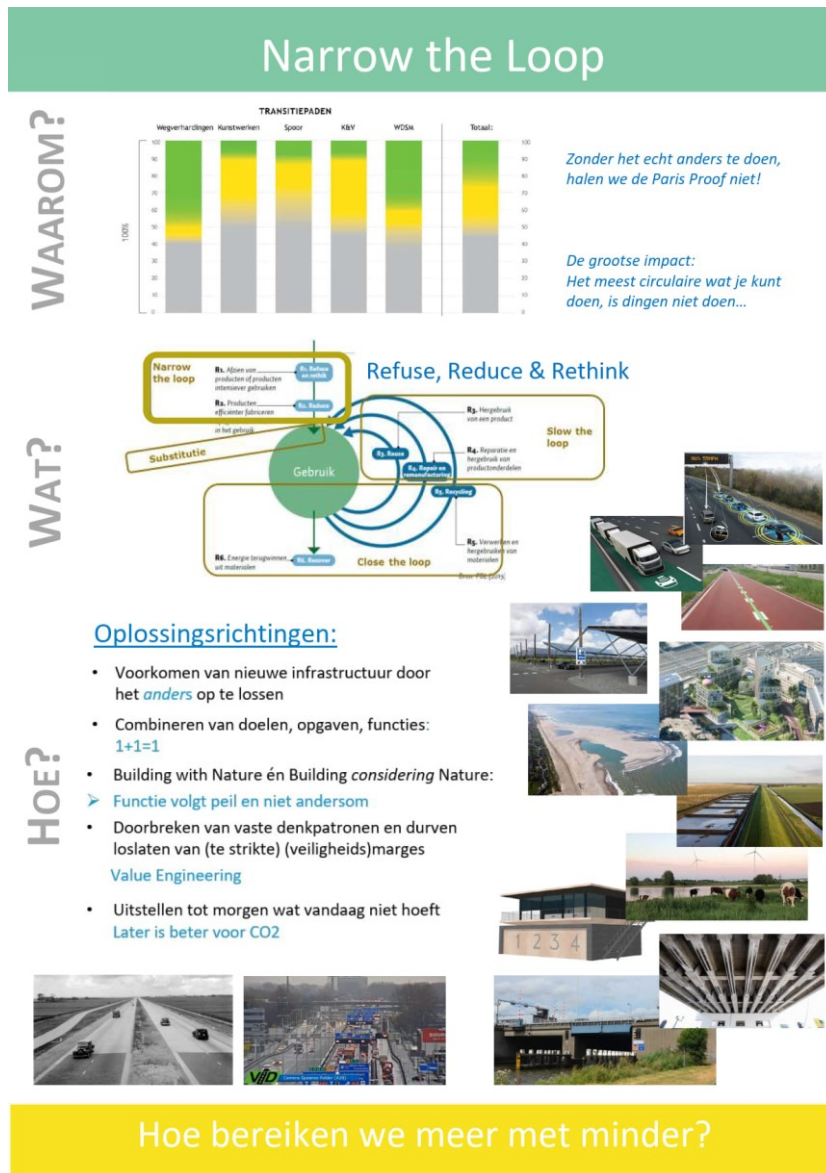
Er was een grote bevoegenheid en ook eensgezindheid over zaken die we zouden willen bereiken en die anders zouden moeten. Hieronder de 13 gevonden invalshoeken voor meer 'narrow the loop':

- Vroeg in proces de juiste vragen stellen
- Incentives inbouwen: iets niet doen wordt nu in het algemeen niet beloond
- Niet automatisch hetzelfde doen als altijd (of 1:1 vervangen): is het echt nodig? En op dezelfde manier? Zijn er alternatieven?
- Kan het soms ook wat minder? Moet de lat altijd op 100% liggen?
- Denken in waarde
- Het grotere plaatje beschouwen, bijv. breder gebied en beschouwen en ook andere vervoerstromen en/of alternatieven voor vervoer meenemen bij het maken van plannen

- Bestaande infra beter benutten (ipv nieuwe aanleggen)
- Vraagstukken anders formuleren
- Andere verdienmodellen en/of true pricing introduceren, vb as a service
- Praktische bezwaren wegnemen (vb saneren kost geld)
- Zorgen dat 'men ervan is': denk aan duurzaamheid verankeren in IPM rollen
- Reframing nodig: we moeten duurzame oplossingen soms anders gaan 'verkopen'
- Andere opstelling opdrachtgever: andere contractvormen, normen/eisen aanpassen

3. Wat is het vervolg?

Er is geen concreet vervolg op de sessie afgesproken, maar het stemt positief dat er zoveel energie en concrete ideeën zijn om dit onderwerp beter op te pakken. We zijn allemaal met nieuwe invalshoeken en ideeën naar huis gegaan, laten we proberen die - binnen onze invloedssfeer - nu ook in de praktijk te brengen!

Figuur 1 Poster ondersteunend aan sessie

Duurzaamheid in beheer en onderhoud

Door: Joop Förster en Wouter van den Berg

1. Wat hebben jullie tijdens de sessie gedaan?

Samen met Wouter van den Berg heb ik een open brainstorm sessie gehost voor het ophalen van ideeën voor duurzaam onderhoud in de GWW-sector. Mensen van verschillende organisaties, zoals gemeentes, commerciële marktpartijen en Rijkswaterstaat haakten aan om samen van gedachten te wisselen over hoe we onze assets langer operationeel kunnen houden door goed onderhoud toe te passen en hoe we dit onderhoud zo duurzaam mogelijk kunnen uitvoeren. Wouter heeft aangegeven dat hij een challenge gaat organiseren om partijen uit te dagen met goede ideeën te komen voor duurzaam onderhoud. Dit heeft hij onder de aandacht gebracht van de aanwezigen.

2. *Wat was opvallend?*

Opvallend was dat mensen enthousiast waren om hun ervaringen en ideeën te delen. Er ontstonden leuke gesprekken binnen de groep van 4 tot 8 personen, die steeds wisselde van samenstelling. Ook mensen van andere organisaties deden ideeën op die ze in hun dagelijkse praktijk konden gebruiken. Enkele mensen van marktpartijen waren enthousiast dat ze hun duurzame onderhoudspropositie konden pitchen bij RWS. De resultaten hebben we genoteerd op een flipover, deze staan hieronder weergegeven.

3. *Wat is het vervolg?*

Ik heb na de sessies contact gehad met een marktpartij die mogelijk een interessante onderhoudspropositie voor RWS heeft waarmee een deel van onze maaiwerkzaamheden voorkomen kan worden. We gaan verkennen of we hier in de praktijk iets mee kunnen. De lijst met resultaten ga ik delen met duurzaamheidsadviseurs die werkzaam zijn binnen PPO en zal ik zelf ter inspiratie gebruiken bij het adviseren van onderhoudsprojecten.

- Best practices m.b.t duurzaamheid i.r.t. assetmanagement in kaart brengen en actief delen.
  - Meerwaarde van IAK werk inzichtelijk maken op duurzaamheid. Effecten buiten IAK zichtbaar.
- Wat is de bijdrage van instandhoudingsadviseur?
- Fouten maken mag.
  - Koplopers waarderen binnen assetmanagement proces.
  - Interne opdrachtgever moet een duidelijke duurzame opdracht geven.
  - Milieuwinst inzichtelijk maken en op sturen. Gebeurt nu op materialen maar ook op assetmanagement maatregelen?
  - Milieu impact standaard onderdeel maken van risicomanagement.
  - Groenonderhoud: sturen op frequentie wel/niet maaien.
  - Kleine innovatieve partijen proactief benaderen en uitnodigen voor challenge.
  - Ambitie, beleid, advies, projectlijn stroomlijnen en experts intern en extern betrekken in challenge. Samen ervaren creëert draagvlak. Voorbeeld HBS.
  - Vraag omdraaien aan AM. Vragen: hoe gaan we duurzaamheidsdoel x behalen. Eisen ophalen die spelen t.b.v. maatregelen challenge.
  - Dilemma: Hoe waardeer je een langere levensduur (bijv. met MKI)?
  - Maatwerk in onderhoud: kwaliteit monitoren en pas onderhouden als het nodig is.
  - Afweging onderhoud op basis van kwaliteit & duurzaamheid en niet geld – budgetten moeten op om volgend jaar weer budget te krijgen...
  - Losmaakbaar ontwerp ook in onderhoud meenemen.
  - Beslisboom bij opdracht om tot een duurzame opdracht (of geen opdracht) te komen.
  - Niet zomaar doen wat we altijd doen.
  - Kritisch naar functionele eisen kijken. Kunnen ze lager?
  - Van levensduur een speerpunt maken op het gebied van duurzaamheid, inclusief onderhoud.
  - Sociale componenten meenemen.
  - Impact inzichtelijk maken bij besluit uitstel van onderhoud.

Eindbeeld transitie asfaltsector

Door: Jan de Water en Jasper Flapper

1. Wat hebben jullie tijdens de sessie gedaan?
  - i. Tijdens onze sessie gedurende "open space" zijn wij in gesprek gegaan met deelnemers over 25 stellingen die Jasper en Jan hadden uitgewerkt voor de "ideale asfaltsector". Het was leuk om stellingen te poneren waar we het ook niet altijd zelf mee eens waren en die dus discussie op konden roepen.
2. Wat was opvallend?
  - i. Het meest opvallende was dat we redelijk gemakkelijk met elkaar in gesprek kwamen en dat er aanvullingen en aanscherping op de stelling kwam.

ii. Ook was het abstract denken over de toekomst soms ook lastig en werd er gediscussieerd over de dag van vandaag.

3. Wat is het vervolg?

i. Een specifiek vervolg hebben we niet al nemen we persoonlijk de invloeden wel mee in de rest van de ontwikkeling van een klimaatneutrale en circulaire asfaltsector.

Op weg naar een sturende MKI'

Door: Charlie de Jong (I&W) en Sybren Bosch (Copper8)

Het Kabinet heeft besloten om in de hele GWW-sector op een meer eenduidige manier te gaan sturen op de milieu-impact (gemeten in MKI). De komende periode zullen minimale MKI-prestatieniveaus worden ontwikkeld voor beton, staal en asfalt. Daarmee ontstaat er investeringsperspectief voor verduurzaming door producenten en bieden we perspectief aan de hele sector om de milieu-impact van bouwmaterialen sneller te verminderen.

Tijdens de sessie zijn de verschillende onderdelen van het Kabinetsbesluit toegelicht. Naast de eenduidige sturing vanuit alle publieke opdrachtgevers wordt ook ondersteuning ingericht, waaronder de oprichting van een MKI Expertisecentrum. Het Ministerie van I&W werkt de vervolgstappen de komende tijd uit en trekt daarbij intensief op met de sector: zowel publieke opdrachtgevers als marktpartijen.

Deelnemers spreken hun steun uit voor de gekozen richting, en zijn blij met de meer eenduidige sturing. Belangrijke aandachtspunten zijn onder meer het 'verhaal' waarmee we dit naar de hele sector uitdragen en de consistentie tussen MKI-prestatieniveaus en huidige technische richtlijnen.

Realiseren van de beloofde MKI

Door: Jan Willem Dusseldorp, Jeroen ter Meer, Christine Everaars, Gerwin Schweitzer

1. Wat hebben jullie tijdens de sessie gedaan?

Nadat we kort de vragen hebben opgehaald uit de zaal hebben is na elkaar gepresenteerd hoe Gemeente Amsterdam, ProRail en RWS de contractbeheersing op MKI hebben uitgewerkt. Dit is gedaan aan de hand van drie fasen: gunning, realisatie en oplevering.

2. Wat was opvallend?

Voor veel deelnemers was het een nieuw onderwerp waarbij ze oa tot het inzicht kwamen dat:

- het belangrijk is om contractbeheersing op MKI te organiseren,
- dat opdrachtgevers dit op hun eigen manier uitwerken
- dat er daadwerkelijk boetes op het niet naleven worden gegeven

Het is fijn om terug te lezen op de feedback formulieren dat deelnemers de inzichten meenemen naar hun eigen organisatie.

3. Wat is het vervolg?

Het zou mooi zijn om een volgende keer weer een andere mix van opdrachtgevers en ook opdrachtnemers de gelegenheid te geven aan hun ervaringen met MKI in de contractbeheersing te delen.